

LAKIALOITE 29/2008 vp

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Hallitus ehdottaa (HE 37/2008 vp) sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korottamista ja maksujen sitomista indeksiin. Osana esitystään hallitus ehdottaa myös päivähoitomaksujen korotusta ja niiden indeksiin sitomista. Eri laskelmien mukaan jo inflaatio lisää esimerkiksi nelihenkisen lapsiperheen menoja vuodessa jopa 1 500 euroa. Siksi lapsiperheiden menoja ei tule enää tietoisesti kasvattaa, vaan pikemminkin keventää esimerkiksi pieni- ja keskituloisten perheiden päivähoitomaksuja. Hallituksen esitys merkitsee kuitenkin tuntuvia päivähoitomaksujen korotuksia esimerkiksi tavalliselle kahden lapsen palkansaajaperheelle: alle keskituloisenkin perheen (yhteensä noin 4 500 euroa kuukaudessa ansaitsevan) maksut voivat korotusten seurauksena nousta lähes 700 euroa vuodessa.

Sosialidemokraatit eivät hyväksy korotusesityksiä tilanteessa, jossa pienituloisimpien toimeentuloa ei ole muulla tavoin turvattu.

Lapsella on oikeus toisaalta laadukkaaseen päivähoitoon ja toisaalta yhteiseen aikaan vanhempien kanssa. Maksujärjestelmässä näitä tavoitteita voidaan tukea tekemällä järjestelmä joustavammaksi. Sosialidemokraatit pitävät tärkeänä päivähoitomaksujärjestelmän kehittämistä myös siten, että pienten lasten vanhemmille turvataan tasavertaiset mahdollisuudet käydä töissä. Korkeat päivähoitomaksut eivät saa olla esteenä työhön paluuseen ja työssäkäyntiin.

Nykyinen päivähoiton maksujärjestelmä ei kohtelee oikeudenmukaisesti esimerkiksi pieni- ja keskituloisia perheitä: jo suhteellisen pienillä kuukausituloilla elävä perhe joutuu maksamaan ylimmän päivähoitomaksun. Siksi esitämme pieni- ja keskituloisten lapsiperheiden päivähoiton maksujen oikeudenmukaistamista niin, että maksuttoman päivähoiton piiriin olisi mahdollista päästä aiempaa suuremmilla tuloilla ja että ylimpään maksuluokkaan kuuluvia perheitä olisi aiempaa vähemmän.

Päivähoiton maksujärjestelmä ei nykyisellään tue perheitä muuttuneen työelämän ja muiden elämänmuutosten paineissa. Työelämä on muuttunut ratkaisevasti siitä, kun päivähoitolaki säädettiin. Epätyypillisten työsuhteiden määrä on kasvanut jatkuvasti. Päivähoiton maksujärjestelmää uudistamalla voidaan tukea perheitä, joiden päivähoiton käyttö poikkeaa tavanomaisesta päivähoiton käytöstä. Maksun tulisi määräytyä aina suhteessa huoltajan kanssa sovittuun hoitoaikaan. Siten esimerkiksi osapäivä- ja osaaikahoidon sekä vuorohoidon maksut tulee suhteuttaa nykyistä täsmällisemmin todellisiin hoitoaikoihin. Nyt esittämällämme mallilla tämä on mahdollista. Samalla perheitä rohkaistaan käyttämään aiempaa enemmän osa-aika- ja osapäivähoitoa.

Osana uudistusehdotustamme esitämme lisäksi, että päivähoitoa käyttävän lapsen sairaus-

tuessa perheelle ei enää — muiden lapsen sairautteen liittyvien kulujen lisäksi — muodostuisi niin suurta lisätaakkaa päivähoitomaksuista kuin nykyisellään. Sairauspoissaoloista tulisi hyvitet-

täväksi kokopäivähoidossa neljän päivän ylittävät sairauspoissaolot. Sama hyvityssääntö tulisi laajentaa koskemaan suhteellisenä myös kokopäiväisestä hoidosta poikkeavia hoitosuhteita.

YLEISPERUSTELUT

Maksujen määräytyminen tulorajojen ja perhekäsitteen mukaan

Sosialidemokraattien mallissa päivähoitomaksuja kohtuullistettaisiin nykyisestä entistä useampien perheiden kohdalla. Nykyään perhe, jossa toinen vanhemmista on keskituloinen, toinen matalapalkka-alalla, joutuu maksamaan ylintä päivähoitomaksua. Hallituksen esityksellä ei tähän epäkohtaan puututa: esityksen perusteella ko. perhe maksaisi siis edelleen yhtä paljon päivähoitomaksuja kuin esimerkiksi yhteensä 10 000 euroa kuukaudessa tienaa samankoinen perhe. Kun hallitus lisäksi nostaa ylintä maksua, joutuu esimerkiksi kahden huoltajan kaksilapsinen perhe, jonka yhteiset kuukausitulot ovat noin 4 500 euroa, maksu-uudistuksen myötä maksamaan lisää päivähoitomaksuja noin 60 euroa kuukaudessa. Vuositasolla lisäys olisi miltei 700 euroa.

Haluamme keventää keski- ja pienituloisten perheiden maksutaakkaa. Vaikka hallituksen esityksellä ehdotetaankin laskettavaksi tiettyjen alempiin tuloluokkiin kuuluvien perheiden maksuja, on tästä saatava hyöty suhteellisen pieni. Keski- ja pienituloiset vanhemmat joutuisivat edelleen käyttämään lähes kymmenesosan kuukausituloistaan päivähoitomaksuihin. Hallituksen esitykseen verrattuna mallimme joustaisi näiden perheiden kohdalla huomattavasti enemmän.

Työnteon kannustavuuden parantamiseksi pidämme tärkeänä kohtuullistaa päivähoitomaksuja. Esimerkiksi yksinhuoltajien vaikean työtilanteen parantamiseksi esitämme heidän päivähoitomaksuihinsa merkittävää kevennystä. Mallissamme kahden lapsen yksinhuoltajaperhe pääsisi maksuttoman päivähoidon piiriin vielä 2 450 euron kuukausituloilla. Hallitus aikoo perä jo 1 600 euroa tienaa kahden lapsen yk-

sinhuoltajaperheiltä päivähoitomaksua. Esimerkkinä olevan yksinhuoltajaperheen maksut nousisivat mallissamme hyvin maltillisesti: kahdesta lapsesta maksettaisiin vielä 3 100 euron tuloillakin noin 100 euron päivähoitomaksuja. Tällöin perheen päivähoitomaksuissa tapahtuisi nykytasoon nähden merkittävä lasku.

Lisäksi erityisesti matalapalkka-aloilla työskentelevien vanhempien päivähoitomaksut olisivat esityksemme perusteella ratkaisevasti alemmat kuin mitä hallitus esittää. Tämän ryhmän päivähoitomaksut kevenisivät ratkaisevasti myös nykytilaan nähden: esimerkiksi kahden päivähoidossa olevan lapsen kahden huoltajan perheen 3 550 euron perhekohtaisilla kuukausituloilla pääsisi maksuttoman päivähoidon piiriin. Nyt näillä tuloilla joutuu maksamaan päivähoitomaksua yli 340 euroa kuukaudessa. Hallitus taas perisi tällaiselta perheeltä yli 300 euron päivähoitomaksut.

Hallitus esittää voimassa olevaan asiakasmaksulakiin sisältyvää perhekäsitettä muutettavaksi siten, että perheen todellinen rakenne otetaan mahdollisimman hyvin huomioon. Voimassa olevassa asiakasmaksulaissa perhekäsite onkin epäselvä: perheen kokona otetaan huomioon enintään kaksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n mukaisen valintaoikeuden piirissä olevaa lasta. Kannatamme hallituksen esitystä tältä osin.

Hoitotunteihin perustuva maksu

Nykytilanteessa kunnilla on harkintavaltaa muun kuin kokopäivähoidon maksun määräämisessä. Tarkoituksena on ollut, että kunta ottaisi huomioon päivähoidon maksua määrättäessä hoitoajan ja suhteuttaisi perittävän maksun siihen. Käytännössä hoitoaikaan suhteutetut kunta-

kohtaiset maksuperiaatteet vaihtelevat kuitenkin suuresti, joten samanlaisten perheiden päivähoidosta määrättävät maksut voivat asuinpaikasta riippuen muodostua hyvin erilaisiksi ja saat-
taa perheet keskenään eriarvoiseen asemaan. Lisäksi päivähoidosta määrättävät maksut ovat monissa tapauksissa muodostuneet sellaisiksi, että osa-aikaisen hoidon maksu on perheille suhteellisesti kalliimpi kuin kokopäivähoidon maksu. Osapäivähoidon maksu enintään 1—5 tunnin päivittäisestä hoitoajasta voi olla jopa 65 % kokopäivähoidon maksusta.

Lapsen hoidon tulee olla turvallisella ja vaakaalla pohjalla. Kun lapsen huoltaja on epätyypillisessä työsuhteessa — osapäivä- ja osa-aikatyössä, vuorotyössä tai ns. kutsutyössä — tulee hoitomaksun määräytyä aina todellisessa suhteessa hoitoaikaan. Maksujärjestelmän tulee tukea ja myös ohjata perheiden päivähoidon käyttöä lapsen edun kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Osapäivä- ja osa-aikahoidon ja vuorohoidon maksuista tulee antaa uudet säännökset. Muutos on tärkeä myös ajatellen oikeudenmukaista maksupolitiikkaa.

Asetus lasten päivähoidosta (239/1972) määrittelee kokopäivähoidon ja osapäivähoidon, jotka muodostavat perinteisen päivähoidon määrittelyn. Asetuksen mukaan kokopäivähoidossa lapsen hoitoaika saa yleensä jatkua yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa ja osapäivähoidossa viisi tuntia. Kyseinen säännös ei sinänsä määrittele, mihin vuorokauden aikaan kyseiset aikajaksot tulee sijoittaa. Lähtökohtaisesti lapsen hoito voi sijoittua myös vuorokauden eri osiin, ja määritelmät kattavat siten vuorohoidonkin osuuden. Ongelmalliseksi tilanne muodostuu hoitoaikojen vuorohoidossa usein jatkuessa asetuksen säätämää tuntimäärää pidemmäksi.

Osa-aika- ja osapäivähoidon sekä vuorohoidon maksut tulisi jatkossa laskea määrittelemällä päiväkohtaisena laskennallinen kokopäivähoidon hoitotuntimäärä (kahdeksan tuntia), jonka täyttyessä syntyy hoitovuorokausi. Maksu määriteltäisiin hoitoon käytetyn todellisen tuntimäärän perusteella. Tuntiperusteisessa kuukausimaksussa päivähoitokasojen pituus tai niiden

sijoittuminen eri vuorokaudenaikoihin eivät muodostuisi ongelmallisiksi.

Lähtökohtana on määritellä perheelle asiakasmaksulain 7 a §:n mukaan määräytyvän kuukausimaksun perusteella laskennallinen yhden hoitotunnin maksu. Perheen lopullinen hoitomaksu määräytyisi sitten kertomalla hoitotunnin maksu perheen kanssa sovittujen hoitotuntien lukumäärällä.

Muutoksella ei olisi arviolta oleellisia kustannusvaikutuksia, mutta se tekisi järjestelmän kuntien kesken yhdenmukaisemmaksi ja perheiden kannalta läpinäkyvämmäksi.

Sairauspoissaolojen sekä loma-aikojen hyvittäminen

Voimassa olevan asiakasmaksuasetuksen (912/1992) 32 §:ssä säädetään palvelusta määrätyn maksun perimisestä poissaolon ajalta. Asetuksen 3 momentin mukaan perhe saa maksuhelpotuksen lapsen ollessa poissa sairauden vuoksi yli kymmenen päivää kalenterikuukauden aikana. Tällöin päivähoitomaksu voidaan alentaa puoleen kuukausimaksusta. Käytännössä on osoittautunut, että maksua vähentävä sairauden kesto-aika on perheen kannalta kohtuuttoman pitkä ja perheet joutuvat aivan tavanomaisissa lapsen sairaustilanteissa maksamaan päivähoitomaksuja myös sairauspäivien osalta.

Ehdotamme asetuksessa olevan lapsen poissaolon ajalta perittävää maksua koskevan säännöksen siirtämistä lain tasolle sekä säännöksen muuttamista niin, että päivähoitomaksun alennuksen saisi silloin, kun lapsi on poissa päivähoidosta sairauden vuoksi yli neljä päivää. Tämä määräaika olisi yhteneväinen työsopimuslain 4 luvun 6 §:n kanssa, jonka mukaan samassa taloudessa asuvan lapsen sairastuessa äkillisesti työntekijällä on oikeus saada tilapäistä hoitopaata enintään neljä työpäivää kerrallaan. Vastaava muutos tulee tehdä osa-aikaisen päivähoidon maksuihin ja vuorohoitoa tarvitsevien lasten maksuihin. Esimerkiksi vuorohoitoa tarvitsevien lasten hoitoaika saattaa nykyisin jäädä alle kymmeneen päivään kuukaudessa. Jos lapsen hoitoaika on esimerkiksi yhdeksän päivää ja lapsi on niistä sairaana kahdeksan päivää, perhe

ei voimassa olevan asiakasmaksuasetuksen 32 §:n 3 momentin mukaan saa lainkaan maksualennusta.

Ehdotamme asiakasmaksulakia muutettavaksi myös siten, että hyvissä ajoin ennakolta ilmoitetuista poissaolopäivistä ei joutuisi maksamaan hoitomaksua. Kunnan kannalta olisi merkityksellistä pystyä ennakoimaan lasten muusta kuin sairaudesta johtuvat poissaolot. Vanhempia voi-

taisiin aktivoida ennalta ilmoittamiseen säätämällä riittävän ajoissa, viimeistään kolmen viikon ennakoinnilla ilmoitetut poissaolopäivät maksuttomiksi.

Suhteutettaessa päivähoiton maksut mahdollisimman tehokkaasti todellisiin hoitoaikoihin tulisi tarpeettomaksi myös lain vaatimus, jonka mukaan kunta voi periä päivähoitomaksuja vain 11 kuukaudelta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Asiakasmaksulaki

7 a §. Lasten päivähoiton maksu. Asiakasmaksulain 7 a §:ää muutettaisiin edellä mainittujen esitysten mukaisesti. Pykälän 1 momentissa säädetään päivähoitomaksun perimisestä enintään 11 kuukaudelta. Sääntely perustuu ajatukseen siitä, että koko toimintavuoden ajan päivähoitoa käyttävälle perheelle on myönnettävä maksuton kuukausi, koska lapsi tavanomaisesti on vuoden aikana vähintään kuukauden lomajakson pois päivähoidosta. Jäljempänä esittämämme muutokset päivähoitomaksujen nykyistä joustavammasta laskemisesta johtaisivat kuitenkin siihen, että ao. säännöstä ei tarvittaisi. Ehdotamme momenttia muutettavaksi siten, että hyvissä ajoin ennakolta ilmoitetuista poissaolopäivistä ei joutuisi maksamaan hoitomaksua. Kunnan kannalta olisi merkityksellistä pystyä ennakoimaan lasten muusta kuin sairaudesta johtuvat poissaolot. Vanhempia voitaisiin aktivoida ennalta ilmoittamiseen säätämällä riittävän ajoissa, viimeistään kolmen viikon ennakoinnilla ilmoitetut poissaolopäivät maksuttomiksi. Samalla voitaisiin poistaa saman lainkohdan säännös erityisestä kunnan mahdollisuudesta periä maksut 12 kuukauden osalta.

Pykälän 2 momentissa säädetään kokopäivähoiton kuukausimaksusta. Voimassa olevan säännöksen mukaan kokopäivähoiton kuukausimaksu saa olla enintään perheen koon mukaan määräytyvän maksuprosentin osoittama määrä vähimmäistulorajan ylittävästä kuukausitulosta. Momentissa säädetysti perheen kokona otetaan

huomioon enintään kaksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n mukaisen valintoikeuden piirissä olevaa lasta. Perhekäsitettä tuleekin muuttaa siten kuin hallituksen esityksessä tehdään eli ottamalla huomioon perheen todellinen rakenne mahdollisimman hyvin. Tällöin perheen koko on vähintään kaksi henkilöä. Mallimme poikkeaa hallituksen esityksestä siten, että entistä useammat perheet pääsisivät maksuttoman päivähoiton piiriin. Lisäksi — toisin kuin hallitus — kohtuullistaisimme keskituloisten perheiden maksuja.

Asiakasmaksulain 7 a §:n 6 momenttia muutettaisiin siten, että lapsen hoidon poiketessa tavanomaisesta päivähoiton käytöstä (osapäivä-, osa-aika, vuoro- ja kutsutyö ym.) maksu määräytyisi aina suhteessa sovittuun lapsen hoitoaikaan. Lähtökohtana on määritellä perheelle asiakasmaksulain 7 a §:n mukaan määräytyvän kuukausimaksun perusteella laskennallinen yhden hoitotunnin maksu. Perheen lopullinen hoitomaksu määräytyy sitten kertomalla hoitotunnin maksu perheen kanssa sovittujen hoitotuntien lukumäärällä.

Yhden tunnin laskennallisen hoitomaksun määrittelemisen edellyttää kuukauden kokonaishoitajakson määrittelemistä hoitotunteina. Kuukauden laskennallinen hoitotuntimäärä (172 tuntia) saadaan kertomalla päivittäinen laskennallinen hoitoaika (8 tuntia) laskennallisella kuukausittaisten hoitopäivien lukumäärällä (21,5 päivää). Esimerkiksi sopimus 80 tunnin hoitoajasta kuukaudessa merkitsisi maksun määräytymistä siten, että perheen laskennallinen ko-

kopäivähoidon maksu (x euroa) jaetaan laskennallisella kuukauden hoitotuntimäärällä (172) ja kerrotaan sovittujen hoitotuntien lukumäärällä (80) (eli $x/172 \times 80$).

Voimassa olevan asiakasmaksuasetuksen (912/1992) 32 §:ssä säädetään palvelusta määrätyn maksun perimisestä poissaolon ajalta. Asetuksen 3 momentissa olevalla säädöksellä on pyritty vähentämään maksurasitetta tilanteessa, jossa lapsen sairaus aiheuttaa poissaoloa päivähoidosta. Voimassa olevan asetuksen mukaan perhe saa maksuhelpotuksen, kun lapsi on sairauden vuoksi poissa yli kymmenen päivää kalenterikuukauden aikana. Tällöin päivähoitomaksu voidaan alentaa puoleen kuukausimaksusta. Edellä mainittujen syiden vuoksi asetuksessa oleva lapsen poissaolon ajalta perittävää

maksua koskeva säännös siirrettäisiin lain tasolle ja muutettaisiin siten, että kokoaikaisessa päivähoidossa nykyisen kymmenen omavastuupäivän sijasta perhe joutuisi maksamaan enintään neljän hoitopäivän maksut lapsen ollessa sairaana. Lapsen sairaudesta johtuva hyvitys laajennettaisiin koskemaan kaikkia päivähoitoa käyttäviä perheitä samassa suhteessa sovittuun kokonaishoitoaikaan.

Edellä esitetyt muutokset vaikuttaisivat asiakasmaksuasetukseen siten, että asetuksen 3 momentti tulisi kumota ja 4 momenttia vastavasti muuttaa.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (734/1992) 7 a §:n 1—4 ja 6 sekä 8 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 momentti laissa 1308/1999, 2 momentti laissa 1134/1996 sekä 3, 4 ja 8 momentti laissa 1231/2001, seuraavasti:

7 a §

Lasten päivähoidon maksu

Lasten päivähoidosta annetussa laissa (36/1973) tarkoitettua lapsen päiväkotijärjestelmän päivähoitoa voidaan määrätä kuukausimaksu. Jos lapsi on sairautensa vuoksi poissa päivähoidosta, tulee maksu jättää perimättä sairauspäiviltä, jotka ovat enemmän kuin 1/5 sovituista kalenterikuukausittaisista hoitopäivistä. Sairaudesta johtuvan poissaolon kestäessä koko kalenterikuukauden maksua ei peritä lainkaan. Jos lapsi on poissa päivähoidosta muusta syystä kuin

sairauden vuoksi, voidaan maksu periä kaikilta poissaolopäiviltä, ellei lapsen poissaolosta ole ilmoitettu vähintään kolme viikkoa ennen poissaolon alkamista. Perimättä jätettävien päivien maksualennus määräytyy suhteessa jäljempänä tässä pykälässä säädettyyn kuukausimaksuun.

Kokopäivähoidon kuukausimaksu saa olla enintään perheen koon mukaan määräytyvän maksuprosentin osoittama euromäärä vähimmäistulorajan ylittävästä kuukausitulosta. Kunta voi kuitenkin määrätä enimmäismaksun, jos hakija ei ilmoita perheen tuloja.

Maksuprosentit ja tulorajat ovat seuraavat:

Perheen koko/henkilöä	Tuloraja euroa/kk	Korkein maksu- prosentti
2	1 800	6,0
3	2 500	4,6
4	3 000	3,8
5	3 500	3,8
6	4 000	3,8

Jos perheessä on useampi kuin kuusi henkilöä, maksun määräämisen perusteena olevasta tulosta vähennetään 200 euroa kustakin muusta henkilöstä.

Jos lapsen hoidossaoloaika poikkeaa kokopäivähoidosta perheen kanssa ennalta tehdyn sopimuksen mukaisesti, voidaan maksu lapsen huol-

tajien niin halutessa periä sovittujen hoitotuntien perusteella. Hoitotunteihin perustuva maksu tulee määritellä suhteessa laskennalliseen kuukauden 172 tunnin kokonaishoitoaikaan. Hoitotuntien perusteella määriteltävä maksu voi kuitenkin olla enintään edellä 3 momentin perusteella määräytyvä kokopäivähoidon kuukausimaksu. Päivähoidon maksua alentavana tekijänä on vastaavasti otettava huomioon myös perusopetuslain (628/1998) mukainen maksuton esiopetus.

Maksu voi kokopäivähoidossa olla lasta kohti enintään 200 euroa kuukaudessa. Lasta koskevaa 21 euroa pienempää maksua ei peritä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 11 päivänä huhtikuuta 2008

Anneli Kiljunen /sd